

Geef om De Vereeniging

Als je het Keizer Karelplein oprijdt, -fietst of -wandelt is het gebouw niet te missen: rijksmonument Concertgebouw De Vereeniging. Nog steeds gelegen in het hart van Nijmegen en al meer dan honderd jaar het culturele centrum van onze stad. Ja, meer dan honderd jaar, want al in 1882 werd het eerste *Vereenigingsgebouw* aangelegd. Toen de vestingstatus van Nijmegen werd opgeheven werd haast gemaakt met het vormen van een nieuwe stadsstructuur, waarvan het Keizer Karelplein het hart vormde. Aan dat plein werd het eerste Vereenigingsgebouw gebouwd, waar de sociëteit huisde en *de burgerij* klassieke concerten en toneel-, opera- en operettevoorstellingen bezocht. Dertig jaar later werd het gebouw afgebroken en werd op dezelfde plaats een nieuwe sociëteit en concertzaal gebouwd.

We zijn nu honderd jaar verder en De Vereeniging staat voor een grootscheepse renovatie. Verschillende kleine en grote verbouwingen hebben het gebouw in de afgelopen honderd jaar ernstig aangetast en er is veel geld nodig om De Vereeniging te revitaliseren voor de komende honderd jaar. In plaats van weer hier en daar een aanpassing als lapmiddel is gekozen voor het maken van een masterplan. Deze integrale aanpak gaat ervoor zorgen dat de geschiedenis van Concertgebouw De Vereeniging bewaard wordt volgens de eisen van de 21ste eeuw, maar in een historische jas.

Een concertgebouw dat qua akoestiek in één adem genoemd wordt met het Concertgebouw Amsterdam; het grootste congrescentrum in historische ambiance in de regio – alleen in de Grote Zaal kunnen al 1450 gasten terecht – gelegen in het centrum van de stad, vlak bij het station en met eigen parkeerruimte. Dat mag niet verloren gaan voor Nijmegen.

De Vereeniging als muziektempel en congrescentrum van Gelderland, met een breed en kwalitatief hoogstaand aanbod en de perfecte ambiance voor elk evenement en voor elke doelgroep, dat is onze ambitie. Door innovatie, experimenten en nieuwe formats verleiden we nieuwe doelgroepen zoals studenten en veertigplussers. Door samenwerking met bijvoorbeeld Het Gelders Orkest gaan we ons inzetten om – ondanks de beperkte middelen – het publiek van de toekomst kennis te laten maken met klassieke muziek. En de banden met het regionale en het Duitse publiek worden versterkt, onder meer door uitbreiding van de programmering met programma's van internationale allure.

In dit document nemen we u mee in een korte terugblik, de huidige status van het gebouw en de renovatieplannen. Want er is, zoals eerder genoemd, veel geld nodig om De Vereeniging zodanig te renoveren dat artiesten en orkesten het als een voorrecht blijven beschouwen om er te mogen spelen en hun publiek er graag blijft komen. En zodat De Vereeniging de unieke regionale status van grootste congrescentrum in historische ambiance behoudt.

Een korte terugblik

Het verhaal gaat dat Willem Mengelberg, dirigent van het toen al wereldberoemde Concertgebouworkest en regelmatige gast, aangaf Nijmegen te zullen mijden als de accommodatie niet verbeterd werd. Voor het bestuur van de 'Kunstvereniging' was dat het alarmerende sein om zich sterk te maken voor een nieuw concertgebouw.

Op 26 januari 1914 werd NV Concertgebouw De Vereniging opgericht. De 'Nijmeegse burgerij' kocht massaal aandelen en zo kon architect Oscar Leeuw op 21 maart 1914 beginnen met het afbreken van het oude gebouw en het bouwen van een nieuwe Vereniging. Met enige vertraging, onder andere door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, werd op 6 februari 1915 hét culturele middelpunt van Nijmegen, sociëteit en concertzaal De Vereniging, officieel geopend.

Uniek gebouw

De Vereniging bleek een *gesamtkunstwerk* te zijn geworden. De architectuur van Oscar Leeuw, gecombineerd met de rijke decoratie door zijn broer – schilder en beeldhouwer Henri Leeuw jr – en de wandschilderingen van kunstschilder Huib Luns vormden een uniek geheel, gebouwd in de stijl van het rationalisme, met kenmerken van de Art Nouveau en Art Deco.

Er was nog weinig kennis op het gebied van akoestiek. Om in de Grote Zaal een optimale akoestiek te waarborgen baseerde Oscar Leeuw zijn ontwerpen gedeeltelijk op goed bevonden zalen zoals de *Musikverein* in Wenen en het Concertgebouw in Amsterdam, die waren gebouwd volgens het zogenaamde schoenendoosmodel. Tot op de dag van vandaag is De Vereniging hierdoor zeer geliefd bij artiesten en musici, zowel nationaal als internationaal.

Voor- en tegenspoed

Door het grote succes en het intensieve gebruik werden in de eerste 30 jaar van de nieuwe Vereniging regelmatig ingrijpende wijzigingen uitgevoerd aan de architectuur. En werden delen van de oorspronkelijke architectuur aan het zicht onttrokken.

In de jaren van de Tweede Wereldoorlog en de wederopbouw maakte De Vereniging een moeilijke periode door. Tussen 1939 en februari 1946 werd het gebouw gevorderd door achtereenvolgens de Nederlandse overheid, de Wehrmacht, NSB en aanverwante organisaties, en de geallieerden. Ook werd De Vereniging in de oorlogsjaren steeds moeilijker bereikbaar voor mensen buiten de stad, waardoor het uitgaansleven enorm in de knel kwam.

Na de oorlog was De Vereniging zwaar gehavend. Door de strijd die tijdens de bevrijding wekenlang op het Keizer Karelplein werd gevoerd was het gebouw enorm beschadigd door brand en inslagen van granaatscherven en kogels. Aan de binnenkant was het volledig uitgeleefd door de vele 'bewoners' van de zeven jaar ervoor. Pas toen op 22 februari 1946 het concertgebouw weer werd vrijgegeven, kon met de wederopbouw worden begonnen.

Een moderne jas

Tijdens de wederopbouw van Nederland liep het concertbezoek en daarmee de exploitatie terug. In 1962 nam de *NV Heinekens Brouwerijen Nederland* de exploitatie over en moderniseerde het gebouw voor horecadoeleinden. Hoge plafonds werden weggewerkt, wanden bedekt met schrootjes. Het meest opvallende verschil was wel de uitbouw van glas en aluminium aan de voorgevel, waarboven de naam van de brouwerij in grote blauwe neonletters prijkte.

Vrienden

Begin jaren '80 kwam het besef dat het inmiddels zwaar vertimmerde gebouw veel waardevolle oorspronkelijke kwaliteiten in zich had. De 'Vereniging Vrienden van de Vereniging' werd opgericht, met het doel De Vereniging in stand te houden en te herstellen in oude luister, zodat het gebouw weer de vorm zou krijgen die Oscar en Henri Leeuw ooit bedoeld hadden. Mede dankzij de Vrienden werden bij volgende verbouwingen van bijvoorbeeld de Kleine Zaal rond de eeuwwisseling wandschilderingen van Henri Leeuw en kunstenaar Huib Luns grotendeels hersteld, en werd het oorspronkelijke podium gereconstrueerd.

De Vereeniging anno 2015 en verder

Honderd jaar verder is De Vereeniging een bijzonder Rijksmonument, gezichtsbepalend voor de stad en met een internationaal erkende en uitmuntende akoestiek in de Grote én de Kleine Zaal. En met inmiddels een halve eeuw historie op het gebied van de lichtere muziekgenres. Van Edith Piaf tot the Golden Earring en van Brian Ferry tot Ilse de Lange.

Ontmoetingsplek

Maar ook als ontmoetingsplek mag het zich de grootste van de regio noemen in historische ambiance. Alleen al de Grote Zaal heeft een capaciteit van 1450 personen. De centrale ligging, vlakbij het station en met eigen parkeerruimte is uniek in de regio en daarom in historisch, cultureel en economisch opzicht belangrijk voor Nijmegen. Juist door de bijzondere akoestiek en ambiance versterkt De Vereeniging de landelijke aantrekkingskracht van Nijmegen voor bijvoorbeeld congressen en andere bijeenkomsten van landelijk opererende organisaties. Maar ook het muzikale programma trekt bezoekers uit het hele land.

Cultureel centrum

De Vereeniging staat letterlijk en figuurlijk middenin het culturele leven in Nijmegen. Er wordt intensief samengewerkt met andere culturele instellingen, met de gemeente Nijmegen, met de vaste bespelers Het Gelders Orkest en de Nijmeegse Stichting Voor Kamermuziek, met nationale en internationale orkesten en ensembles, en met regionale en Duitse instellingen.

Van de Nijmegenaar

De Vereeniging is van de Nijmegenaar en doet de naam eer aan door de waslijst aan jaarlijkse activiteiten van verenigingen en maatschappelijke instellingen. Van Bachkoor tot Vierdaagse. Van Turks festival tot het jaarlijkse boekenfeest. Jaarlijks vinden honderden organisaties de weg naar De Vereeniging voor hun congres, vergadering of ander evenement. De grotere instellingen en evenementen, zoals de gemeente, Radboud Universiteit en de Vierdaagse zijn vaste huurders. Er is een nauwe samenwerking met poppodium Doornroosje, waardoor grootschalige popconcerten eveneens een podium vinden in De Vereeniging. Het historische gebouw heeft op deze manier een belangrijke platformfunctie voor de stad.

Enkele cijfers

	2012	2013
Voorstellingen en concerten	58	61
Aantal bezoekers	20.479	24.550
Culturele verhuringen	61	66
Aantal bezoekers	42.090	38.833
Commerciële verhuur		402
Aantal bezoekers		46.500
Aantal restaurantbezoekers		40.000

Waarom steunen?

Vanwege de krappe exploitatie en de relatief hoge onderhoudskosten van zo'n historisch gebouw is het achterstallig onderhoud inmiddels zo groot en ernstig dat bouwkundige ingrepen noodzakelijk zijn om te voorkomen dat De Vereniging uiteindelijk moet sluiten. Als er niets verandert zullen musici de concertzaal meer en meer gaan mijden vanwege de slechte accommodatie. Bezoekers blijven mede daardoor, en vanwege de ongezellige ruimten en de ontoereikende faciliteiten, meer en meer weg: een neerwaartse spiraal....

De gemeente Nijmegen heeft als juridisch eigenaar haar verantwoordelijkheid genomen voor de eerste meest acute aanpassingen in en aan het gebouw. In de zomer van 2014 zijn met gemeentelijke steun de luchtbehandeling, theatertechnische installaties en akoestische panelen in de Grote Zaal reeds vervangen zodat De Vereniging qua akoestiek de unieke positie als een van de beste concertzalen van Nederland behoudt.

Ingrijpende aanpassingen noodzakelijk

Voor de zogenaamde publieksruimten zijn echter ook ingrijpende aanpassingen nodig. De hoofdentree is slecht bereikbaar en de toegangscontrole onhandig gesitueerd waardoor bezoekers lang en vaak buiten moeten wachten. Het beperkte aantal toiletten veroorzaakt wachtrijen, waardoor veel bezoekers tijdens de pauze geen kans krijgen iets te drinken. Uit onderzoek is gebleken dat de irritatie hierover groot is en toeneemt, wat de beleving van een avondje uit niet ten goede komt.

Door de afscheiding tussen restaurant, grand café en concertzalen ziet men aan de buitenkant niet dat het een concertgebouw is en ervaart men dit aan de binnenkant ook niet overal. In de zijfoyers en de hal is de akoestiek slecht door de harde materialen op de vloer, de wand en het plafond, waardoor de bezoekers elkaar nauwelijks kunnen verstaan. De verlaagde plafonds, plastic zuilen en verouderde verlichting geven verder ook niet het gevoel in een warme, stijlvolle omgeving, passend bij een concertgebouw, te verkeren. Om over de zeer gedateerde inventaris nog maar niet te spreken...

Maatschappelijke steun

Kortom: grote aanpassingen zijn nodig om de huidige bezoekers van concerten en andere activiteiten, huurders en gasten in café en restaurant een warme ontvangst te bieden en de unieke cultuurhistorische waarde van het gebouw optimaal te laten beleven. Maar net als bij vrijwel alle andere historische concertgebouwen kan het relatief dure onderhoud van zo'n rijksmonument niet volledig uit de exploitatie gedekt worden.

Ook om in de toekomst nog een beroep op diverse overheden te kunnen doen voor onderdelen van de restauratie en voor verder onderhoud is een breed maatschappelijk draagvlak door bijdragen van fondsen, particulieren en ondernemers absoluut noodzakelijk!

Met enige maatschappelijke steun voor grotere eenmalige (restauratie-)uitgaven zijn wij uitstekend in staat om dit prachtige podium voor muziek, theater, dans in zijn brede maatschappelijke functie te behouden voor Nijmegen.

Rijksmonument

Dat De Vereniging een Rijksmonument is betekent overigens niet dat de rijksoverheid restauratie en extra noodzakelijk onderhoud financieren. Daarvoor is die subsidiepot verreweg ontoereikend. Voor een klein en specifiek deel van de onderhoudskosten kunnen beperkte subsidies worden aangevraagd, die slechts voor een minimaal deel in de onderhoudskosten voorzien. De rest van de benodigde middelen moet uit de exploitatie (verhuur) en fondsenwerving komen.

In nieuwe glorie

Om De Vereniging de allure van vroeger terug te geven, volgens de eisen van deze tijd, is aan architectenbureau Braaksma & Roos gevraagd een masterplan te maken. Een integrale aanpak, in plaats van ieder keer een kleine verbouwing zoals in de afgelopen 100 jaar, moet ervoor zorgen dat de geschiedenis van Concertgebouw De Vereniging bewaard blijft, maar wel volgens de eisen van deze tijd.

Naar een Concertgebouw waar Nijmegen en haar inwoners weer trots op zijn.

In de zomer van 2014 is de luchtbehandeling volledig vervangen, evenals de theatertechnische installatie en de akoestische panelen. Hierdoor is een aangenaam verblijf met optimale akoestiek in de Grote Zaak gewaarborgd en behoudt De Vereniging de unieke positie als een van de beste concertzalen van Nederland.

Fase 2 vindt plaats in de zomer van 2015. De voorgevel en de foyer worden in oude staat teruggebracht. Het restaurant en het grand café worden samengevoegd en afgescheiden van de foyer door een glazen wand, om de eenheid terug te brengen die er in de beginjaren was en daarmee ook transparante en welkome entree. Hierdoor wordt de foyer ook weer verbonden met het Keizer Karelplein. Door de kaartcontrole te verplaatsen naar de trap bij het amfitheater en bij het begin van de zijfoyers vormen entree, vestibule en grand café het nieuwe 'kloppende hart', dat zonder toegangskarten, dus voor iedereen, toegankelijk is. Het voorgebouw wordt hierdoor een inspirerende ontmoetingsplek die ook gebruikt kan worden als ruimte voor presentaties, borrels, diners en feesten.

De toiletgroepen worden gemoderniseerd en uitgebreid onder de grond, ten behoeve van een goede en snelle bereikbaarheid, ook tijdens topdrukke in de pauze. Ook de garderobe wordt verplaatst om de doorstroom te bevorderen.

Het voorterrein wordt hersteld met respect voor de originele structuur van het ontwerp van het terrein van Oscar Leeuw en met het doel De Vereniging weer de positie en uitstraling te geven van cultureel baken aan de entree van de stad. Onderdeel van het plan is om met een duurzame, energiezuinige aanlichting van het gebouw de architectonische uniciteit en kracht van De Vereniging ook 's avonds, voor het vele publiek aan het drukste punt van de stad, goed tot zijn recht te laten komen.

In fase 3 wordt een extra schil om de achterkant heen gebouwd, waardoor er meer ruimte is voor kleedkamers, opslag, transport en een grote artiestenfoyer op de eerste verdieping. Dit deel moet in 2018 gereed zijn. De noodzaak van die fase staat buiten kijf; eisen op het gebied van veiligheid en werkomstandigheden zijn aangescherpt en een goede ontvangstmogelijkheid voor artiesten is noodzakelijk om voldoende aantrekkingskracht te houden voor mensen van naam en faam om naar Nijmegen te komen om op te treden.

